

"והיינו כענפים העולים מעץ כרות"

סיפורו של משה יעקובוביץ ז"ל (סבא רבא של מתן קרפט) מסופר בגוף ראשון על ידי נעמי נחשון (הבת של משה יעקובוביץ).

במרץ 1996 מלאו לאבי, משה יעקובוביץ ז"ל, 70.

במסגרת חגיגות יום הולדתו נסענו אבי, אחי ואני למסע שורשים בעיר הולדתו פראג.

משה יעקובוביץ 1996

אבי נולד בפראג בשנת 1926 בנם השני של דר טוביה וברתה יעקובוביץ ז"ל. המשפחה הייתה אורתודוקסית לא ציונית.

ד"ר טוביה וברתה יעקובוביץ 1926

במשך כל חיי שמעתי ספורים על פראג:

על אבי, משה יעקובוביץ - שבדיוק ביום בר המצווה שלו (ג' בניסן התרצ"ט 1939) נכנסו הנאצים לפראג, וכתוצאה מכך והוא נשלח לבדו לארץ ישראל.

יום בר המצווה של אבי היה יום פלישת הנאצים לפראג. הוריו בהחלטה מצמררת החליטו לשלוח את שני ילדיהם, מיד ולבד, לארץ ישראל. ראשון מיד אחרי פסח יצא האח הגדול (יוסף) במסגרת עלית הנוער, למקווה ישראל.

חלומו של אבי היה להצטרף לעלית הנער וללמוד במקווה ישראל כמו אחיו הגדול יוסף, אולם, מפאת גילו הצעיר ובהתאם למדיניות עלית הנוער אז, הוא לא יכול היה להצטרף. הפתרון שנמצא היה, דודתו שגרה בארץ דאגה לאישור עליה והבטיחה שיגור אצלה.

התאריך שנקבע ליציאה: יום שבת פרשת "לך לך" אוקטובר 1939.

הגיע יום הנסיעה, בבית הכנסת קוראים "לך לך מארצך וממולדתך אשר אהבת" וגם אבי הולך לו לארץ לא נודעת.

בתחנת הרכבת נפרד אבי בדמעות מהוריו "אל תדאג" אומר לו אביו "אנחנו נצטרף אליך בהמשך..." ועם ידיעה אופטימית זו עולה אבי לרכבת בלי לדעת שזו תהיה הפעם האחרונה שיראה את הוריו.

ברכבת עד טרייסט ומשם בהפלגה של שבוע באניה גלילאה מגיע אבי לחיפה ומשם באוטובוס לתל אביב.

ילד בן 13 לבדו

על סבי ד"ר טוביה יעקובוביץ שהיה רב, היסטוריון של יהדות צ'כיה, מומחה לכתבים עבריים עתיקים, הספרן הראשי של הקהילה היהודית בפראג בתקופה שבין שתי מלחמות העולם.

הספרייה היהודית הייתה מרכז החיים הרוחניים של יהדות מרכז אירופה, הכילה כתבי יודאיקה רבים, ביניהם כתבי הרמב"ם.

תחת ניהולו עסקה הספרייה באיסוף ספרי קודש נדירים, כתבים בנושאי יהדות והיסטוריה של היהודים באירופה כולה וספרות יהודית. הוא היה הראשון לערוך קטלוג ידני של כל הספרים והכתבים שנמצאו בספרייה. בעבודת עריכה רבת היקף זו ניכרים הן ידיעתו את השפה העברית, הן הידע המקיף שלו בהיסטוריה הכללית והיהודית והן שליטתו בשפות זרות נוספות ובספרות עברית.

לאחר כיבוש העיר על ידי הנאצים במרץ 1939 הספרייה נסגרה, אבל סבא המשיך להיות מועסק על ידי הקהילה כארכיבאי וכחוקר. הוא קיבל הצעה מאבא הילל סילבר לשמש כהיסטוריון בארצות הברית אך העדיף להישאר בפראג.

בשנת 1942 תחת הכיבוש הנאצי, צורף סבא לצוות המוזיאון היהודי, כמומחה להיסטוריה ולכתבים עתיקים, והפך למנהל המקצועי של המוזיאון היהודי בפראג תחת הכיבוש הנאצי.

על כתפיו הוטלה המשימה הקשה מנשוא של ניהול המוזיאון היהודי תחת הכיבוש הנאצי.

המוזיאון היהודי

המוזיאון הוקם ב-1906, אחד הראשונים שהוקמו באירופה. במוזיאון הציגו חפצי אמנות יהודית.

הכיבוש הנאצי שאף להפוך את המוזיאון היהודי, למוזיאון המציג את "תרבות הגזע היהודי הנכחד".

לצורך כך ריכזו הנאצים במוזיאון, אוצרות יהודיים, שנשדדו על ידם ברחבי אירופה הכבושה, מבתי כנסת, ספריות ובתים בודדים.

סבי ועמיתיו, בהם גם סבתי ברטה, עסקו במיון, בקיטלוג ובשימור מאות אלפי הפריטים היהודיים – חפצי קודש, ספרים וכתבי יד – שהגיעו מכל רחבי אירופה ובזכותם השתמרו הפריטים !!

משנסתיימה הקמת המוזיאון, נשלח כל הצוות באוקטובר 1944 לאושוויץ שם מצאו את מותם.

שמענו סיפורים, קראנו ספרים ומאמרים אך להגיע לפראג לא ניתן היה בגלל מסך הברזל הקומוניסטי. בשנות ה-90 משנפלה חומת הברזל נפתחה ההזדמנות לנסוע לפראג ויום הולדת ה-70 של אבא הייתה הזדמנות מצוינת.

הגענו ביום שישי לפראג ולמחרת, שבת, עלה אבי לתורה בבית הכנסת העתיק בפראג האלט נוי שול (בית הכנסת הפעיל העתיק ביותר באירופה, בית הכנסת של המהר"ל).

מתן קרפט (הנין של משה יעקובוביץ)

מול דגם בית הכנסת שמוצב בבית התפוצות בתל אביב 2023

בצירוף מקרים היה זה התאריך ג' בניסן יום בר המצווה.

בקול רועד מהתרגשות ברך אבי "ברכו את ה' המבורך" והקהל עונה לו "ברכו את ה' המבורך לעולם ועד". בהמשך קרא אבי את פרשת ויקרא, ההפטרה של בר המצווה שלו.

"אל תירא עבדי יעקב" קרא אבי בקול חזק, בדיוק 57 שנים לאחר תאריך בר המצווה שלו.

אלא שהפעם לא אביו עמד על ידו אלא בנו, תמיר. אני שוב בצירוף מקרים מצמרר, התיישבתי בעזרת נשים בדיוק במקום הקבוע של סבתי ברתה.

בגמר התפילה סיפר אבי את תולדות משפחתו, ואף עין לא נשארה יבשה בבית הכנסת.

הייתי בטוחה שזוהי פסגת הביקור ובהמשך נתפנה להנות מיופייה של פרג העיר.

שום דבר לא הכין אותנו למה שצפוי לנו בהמשך !

למחרת נקבעה לנו פגישה עם הנהלת המוזיאון היהודי, השוכנת במבנה השייך מאז ומתמיד לקהילה היהודית, שם גם התגורר אבי עם משפחתו עד שנת 1938, ברחוב יכמובה 3.

בצעדים כבדים ובהתרגשות גדולה טיפסנו במדרגות, עלינו לקומה השלישית, נכנסנו לספריה והתחלנו לדפדף בכתבים העתיקים.

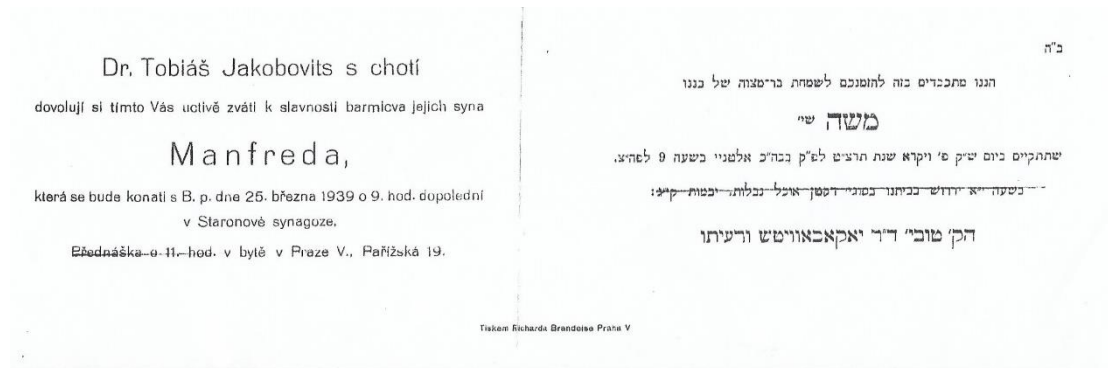
הספרנית ששמעה שאנחנו קרובי משפחה של ד"ר טוביה יעקובוביץ סבי הפנתה אותנו לקובץ מכתביו.

בעודנו מדפדפים בכתבים העתיקים צדה עייני קופסת קרטון ישנה שעליה היה שלט: "ד"ר טוביה יעקובוביץ". הקופסא הייתה מלאה בניירות ומתוכה בצבצה תמונה שזיהיתי אותה מיד – סבתא שלי.

הקופסא

בידיים רועדות פתח אבי את הקופסא ולא האמין למראה עיניו. המסמך הראשון שהוציא היה ההזמנה המקורית לבר המצווה שלו.

ההזמנה לבר מצווה

ראינו בהזמנה, שורה שנמחקה ידנית ובה ציון מקום המסיבה, מחשש ביקור פתע של הגרמנים.

היו שם תעודות בית הספר של אבי, תמונות ילדותו, תמונות המשפחה המורחבת, מסמכים שונים ואפילו המכתבים שכתב אבי להוריו מישראל. בנוסף היה שם התפילין של סבי, בית מזוזה, חנוכייה וקופסא עם כרטיסי ביקור של סבתי.

בשלב זה נכנסו לחדר מנהל המוזיאון והאוצר הראשי וההתרגשות דבקה גם בהם. מסתבר שלפני שיצאו לדרכם האחרונה ממנה לא שבו, ארזו הסבים שלי את המסמכים האישיים בקופסא והשאירו אותה במוזיאון. הקופסא נמצאה ימים בודדים לפני שהגענו במסגרת שיפוץ שנערך במוזיאון.

מיותר לציין, שאת כל שאר ימי החופשה בילינו במוזיאון. אבא, שזכרנו חד כתער, למרות שהיה רק בן 13 כשעזב, מסביר ומספר לנו ולהנהלת המוזיאון סיפורה של כל תמונה ותמונה.

משה יעקובוביץ מסביר לאוצר המוזיאון היהודי בפראג, מרץ 1996

בעקבות הביקור התגבשה אצל אבי הדרך להנצחת הוריו. הנהלת המוזיאון הסכימה להצעה להתקין לוח זיכרון בקומה ג' ברחוב יכימובה 3 בבית שבו גרה המשפחה עד 1938 משם פעלו ההורים בתקופת המלחמה ושם גם מצאנו את החפצים.

לוח הזיכרון

תרגום לוח הזיכרון:

כאן גרו בשנים 1922-1938 בריתה וטוביה יעקובוביץ

בין השנים 1942-1944 עבדו במוזיאון היהודי המרכזי

ב-27/10/1944 הוגלו לאושוויץ ושם נספו

ת.נ.צ.ב.ה

טקס גילוי לוח הזיכרון התקיים ביוני 1997 בנוכחות הורי, הנהלת המוזיאון, הרב הראשי של פראג ונכבדים נוספים. בטקס צוינה תרומתם האדירה של סבי וצוותו, שבזכותם ניצלה כמות אדירה של תשמישי קדושה וחפצים יהודים.

אבי התכבד לשאת דברים והנה קטע מנאומו המרגש:

"לוח זיכרון זה שאנו מגלים היום, משמש לנו כמצבת זיכרון בהעדר קבר ליקירנו. המקום שנבחר להציב את הלוח ראוי ליעדו, כי כאן במקום הזה, חיו ופעלו הורינו במשך מרבית זמנם וחיייהם, ואף השקיעו את שארית כוחם בעת השלטון הנאצי בפעילות למען שימור העבר היהודי המפואר עד ימיהם האחרונים תחת העול הכבד והנורא ועד לגירושם המר. בזכותם ובזכות האחרים, איתם פעלו בתקופה ההיא, נשמר העושר התרבותי הרב הנמצא כאן במוזיאון היהודי בפראג ובשאר המוסדות, ועל כן ראויים הם לזיכרון צנוע זה".

לסיום, גם אמי (שרה יעקובוביץ ז"ל) וגם אבי הצליחו להגשים את חלומם בזמן עליתם ארצה. אמא הצטרפה לגרעין משואות הגרעין הצ'כי-הונגרי בטירת צבי ושם פגשה את אבא שהצליח להגיע ללמוד במקווה ישראל ומשם הצטרף גם הוא לגרעין הצ'כי-הונגרי בטירת צבי. ביחד הקימו בשנת 1945 את קיבוץ **משואות יצחק** אחד מארבעת הקיבוצים **בגוש עציון** ההיסטורי.

אבא היה מפקד משואות יצחק.

ביום הכרזת המדינה 14/05/1948 בקרב על הגנת ירושלים נפלו שניהם בשבי הירדני.

אמא הייתה שבוייה 3 שבועות ואבא 9 חודשים.

בדיוק 60 שנה אחר כך ב-14/05/2008 נולד הנין הראשון שלהם: גלעד קרפט.